

**СИСТЕМА РОБОТИ З ГРОМАДЯНСЬКОГО ТА ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В КРАЄЗНАВЧИХ ТА ПРАВОЗНАВЧИХ ГУРТКАХ
ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
(на прикладі роботи Комунального закладу «Будинок дитячої творчості»
Кам'янсько-Дніпровської районної ради Запорізької області)**

Тюріна Наталія Петрівна,

Україна, Кам'янка-Дніпровська,

Комунальний заклад «Будинок дитячої творчості» Кам'янсько-Дніпровської районної
ради Запорізької області

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливе значення має виховання громадянина-патріота, високоморальної особистості, та відродження її духовності.

Основною метою громадянського виховання є передання вихованцям соціального досвіду, успадкування ними духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування незалежно від національної приналежності особистісних рис громадянина Української держави, духовності, трудової, моральної, розумової, естетичної, правової, фізичної та екологічної культури.

Правові засади громадянського виховання молоді містяться у таких основоположних документах: Конституція України, Державна національна Програма «Освіта» (Україна XXI ст.), Законах України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та моральних засад суспільства», «Концепція виховання в національній системі освіти», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепція громадянської освіти в Україні» та інших. Цими документами визначено, що стратегічне завдання громадянської освіти та виховання полягає у вихованні в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних та загальнолюдських цінностей, утвердження якостей громадянина-

патріота України, розвитку культурного і творчого потенціалу нашого народу, тому необхідно розглянути сучасні підходи до громадянського виховання та громадянськості, як особистісної якості.

Мета громадянського виховання – сформувати свідомого громадянина-патріота, тобто людину, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, спосіб мислення, вчинки та поведінка, спрямовані на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні. [3].

Виховати свідомого громадянина і патріота означає сформувати в учня комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки. [1, с.41].

В Україні створено передумови для оновлення змісту і технологій громадянської освіти та виховання, формування громадянської позиції підростаючого покоління, яке має бути спрямованим на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості, правосвідомості, політичної культури, дбайливого ставлення до природи, моральності, культури поведінки особистості, любові до свого народу, до України.

Провідну роль в реалізації громадянської освіти та виховання відіграють навчальні заклади системи освіти, в тому числі і позашкільні навчальні заклади.

Позашкільні заклади, що працюють в освітній сфері, доповнюють шкільну освіту та створюють позитивне виховне середовище для учня. Вони виступають гнучкими виховними інфраструктурами, спроможними здійснювати виховання громадянина незалежної держави України. Виховні можливості позашкільної освіти є значними, що обумовлено специфічними особливостями цієї ланки освіти та підтверджено результатами наукових досліджень у цій сфері.

На нашу думку, саме позашкільним закладам належить пріоритет у вихованні підростаючого покоління як громадян своєї країни, національно свідомих, життєво і соціально компетентних, здатних здійснювати самостійний вибір і приймати рішення у різноманітних життєвих ситуаціях. У цьому і полягає головна перевага позашкільного виховання як складової системи безперервної освіти. І саме тому, позашкільна освіта розглядається як дієвий засіб виховання.

У вихованні громадянина, велика роль належить педагогу позашкільного закладу. Але, для того, щоб позашкільний педагог сам спроможний був працювати в цій галузі, йому самому потрібно чітко збагнути та уявити сутність громадянськості. Звідси виникає проблема особистісного, професійного і громадянського самовизначення

педагога позашкілля, бо, саме його позиція визначає спрямованість і ефективність виховання в освіті. [2, с.40].

Комунальний заклад «Будинок дитячої творчості» Кам'янсько – Дніпровської районної ради Запорізької області – це позашкільний навчально-виховний заклад освіти, мета якого спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості, задоволення її інтересів, духовних запитів і потреб засобами позашкільної роботи. Тому однією з головних проблем закладу є створення системи виховної роботи яка направлена на формування певних якостей особистості, переконань, системи його цінностей.

Виховна система закладу – це складна психолого-педагогічна сукупність, яка охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття та виховну роботу. Систему виховних завдань наш заклад вбачає в забезпеченні умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів, формуванні усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальними правами і свободами і громадянською відповідальністю, формуванні національної самосвідомості і людської гідності, формуванні політичної і правової культури, вихованні духовної культури особистості, утвердженні принципів загальнолюдської моралі, формуванні соціальної активності і професійної компетентності, пропаганді здорового способу життя, охороні і зміцненні фізичного, психічного здоров'я, розвитку естетичних потреб і почуттів, розвитку творчої особистості та формуванні її соціального досвіду, громадянсько-патріотичному вихованні підростаючого покоління, формуванні поваги до народних звичаїв та національних цінностей українського народу, профілактиці бездоглядності, правовиховній роботі серед вихованців, створенні умов для творчого, інтелектуального, духовного розвитку, пошуку здібних обдарувань та їх підтримці, організації змістовного дозвілля дітей, впровадженні в практику роботи закладу нових сучасних форм гурткової роботи та дозвіллевих програм.

Визначну роль у формуванні громадянина та патріота своєї держави, національному вихованні гуртківців відіграють краєзнавчі та правознавчі гуртки, які формують у підростаючого покоління любов до Батьківщини, усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України.

В нашій країні краєзнавство та правознавство в шкільній програмі надано уроками «Історія рідного краю», «Правознавство», «Громадянська освіта» Ці навчальні курси більш ніж інші несуть в собі потенціал громадянського виховання молодого покоління.

На нашу думку, великі можливості громадянсько-патріотичного виховання закладені саме в цих гуртках, виховний вплив яких сприяє розвитку національної свідомості, вихованню учнівської молоді на історико-культурних та національних традиціях, утвердженню патріотизму та національної гордості, громадянських та моральних якостей людини.

Ефективність громадянського виховання залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Перед педагогічними працівниками нашого позашкільного закладу, в процесі роботи на сьогоднішній день постають проблеми вибору найоптимальніших форм реалізації громадянського виховання, і, в першу чергу, ми надаємо перевагу активним формам і методам виховання: методу проєктів, методу відкритої трибуни, «мозкові атаки», усні журнали, ситуаційно-рольові ігри, дебати, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, бесіди, диспути, лекції, семінари, конференції тощо.

Згідно Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки, педагогами закладу проводиться робота, яка спрямована на формування соціальної активності та громадянської самосвідомості молоді через дитяче самоврядування, прийняття участі вихованцями гуртків, їх співпрацю у розробці комплексних програм «Права і свободи – основна цінність молодої людини», «Я – громадянин свого міста» та інших, їх колективну роботу над важливими справами, що формує моральні цінності особистості підлітка які притаманні громадянину-патріоту, соціальні навички та створює умови для виховання у підростаючого покоління національної свідомості, відповідного ставлення до своєї країни і свого громадянського обов'язку, активного вирішення проблем міста та свого соціуму, що є необхідною ланкою такого загального поняття як «громадянин».

Це велика системна та цілеспрямована робота. Ефективність новітніх освітніх технологій, пошук і застосування нових прийомів і методів, як показує наш досвід, є поєднання освітнього процесу з розробкою вихованцями та керівником краєзнавчого гуртка статуту та положення «Дитячого музейного центру», прийняття участі в навчально-виховних проєктах, як одного з ефективних форм роботи та розвитку творчої особистості: «Подорож сторінками віртуального краєзнавчого музею «Мій край в датах та подіях», «Пам'ятати. Відродити. Зберегти», «Державні символи України», «Країна Добрих вчинків», «Пам'ятаємо. Пишаємось. Шануємо.», «Ніхто не забутий», «Ваш подвиг у наших серцях», «Символіка Кам'янсько - Дніпровського району – відродження вікових традицій українського народу», які мають на меті виховання патріотизму,

патріотичної свідомості та громадянської активності, усвідомлення громадянського обов'язку, повагу до минулого своєї країни, почуття вірності та любові до Вітчизни, Батьківщини, краю, почуття відповідальності за свій народ, духовних цінностей, виховання почуття любові до історичного минулого та сучасності, гордості за героїчне минуле пращурів.

Напрямки роботи гуртка різноманітні, серед них визначальними є: екскурсії до краєзнавчого музею, навчально-практичні роботи (з документами, архівними матеріалами з історії краю), тематичні походи, конференції, робота з краєзнавчими текстами, дидактичні ігри з краєзнавства, пошукова робота, краєзнавчі дослідження, організація предметних історичних тижнів, аукціони, виховні години, часи цікавої інформації, заочні подорожі, випуск краєзнавчої газети тощо. Вихованці гуртка приймали участь в Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, Всеукраїнській експедиції «Історія міст і сіл України», туристсько-краєзнавчому конкурсі «Край, в якому я живу: екскурсія для друга», Всеукраїнському конкурсі авторських програм і методичних розробок з туристсько-краєзнавчої тематики, Всеукраїнській експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина-Україна», Всеукраїнській історико-етнографічній експедиції учнівської та студентської молоді «Україна вишивана», «Мікротопоніми нашого краю», в цих двох конкурсах за рішенням обласного журі вихованці зайняли 3-тє місце, районних, обласних заходах, діти є постійними учасниками виступів на міському радіо «Кам'янка». І це не весь діапазон діяльності гуртка, який дає можливість кожному з вихованців зайнятися тим видом роботи, який їх приваблює. Кожен вихованець гуртка з урахуванням індивідуальних інтересів вибирає тему й самостійно над нею працює. У підсумковому занятті роботи гуртка кожний з його членів виступає з доповіддю, яку він опанував за рік самостійної дослідницької діяльності.

Новим напрямком закладу став гурток «Відео мистецтво». Завданням роботи є не тільки навчання дітей раціонально та правильно працювати із відеоапаратурою та комп'ютером, саме виховні завдання гуртка націлені на виховання почуття любові до історичного минулого свого краю - в нашому краю знаходиться річка Білозерка, а за легендою в давні часи, тут було християнське місто і володаркою в ньому була князівна-красуня Білозерка. Хан Мамай забажав з нею одружитися та обступив місто своїм незчисленим військом. Білозерка нібито погодилася, а вночі, коли хан бенкетував, втекла з своїми воїнами на кораблях. Розлючений Мамай зруйнував місто.

Вражені цією легендою вихованці із захопленням почали працювати над створенням дитячого мультфільму «Про царівну Білозерку».

Важливою складовою змісту громадянського виховання в закладі є правова робота, яка націлена розвиток політичної культури, політичної компетентності.

В межах роботи гуртка проводяться науково-практичні конференції, круглі столи, дебати, тижні самоврядування, тематичні засідання, конкурси малюнків та плакатів: «Ми – громадяни України», «Права та обов'язки дитини», «Від мене залежить майбутнє України», відбуваються зустрічі учнів з представниками влади, знайомство з Конституцією України, Законами України, нормативно-правовими документами. Упроваджуються у практику роботи авторські навчальні програми, а саме: керівником юридичного гуртка розроблена навчальна програма «Ігрове право для малят», яка пройшла апробацію, діє та за результатами участі в конкурсі навчальних програм рекомендована для використання в позашкільних закладах області. Заслужує на увагу досвід роботи юридичного гуртка в Всеукраїнському конкурсі «Я-європеєць». Визначальною характеристикою громадянської зрілості учнів гуртка як результату системи громадянського виховання є зайняте 1 місце вихованкою гуртка, прийняття участі у Міжнародному конкурсі з екологічної тематики «Бережи свою планету» де вихованці розробили Декларацію прав природи та Декларацію прав рослинного та тваринного світу, в процесі написання йде робота по створенню «Екологічного кодексу міста Кам'янка-Дніпровська».

Згідно виховного плану роботи на навчальний рік в межах закладу проводяться державні та позашкільні заходи та свята, походи, екскурсії до історико-археологічного музею міста, зустрічі із воїнами-афганцями та багато інших форм виховної роботи. Вихованці своїми силами та за допомогою педагогів закладу прийняли безпосередню участь в організації та проведенні «Уроку мужності» для учнівської молоді міста. Школярі мали змогу подивитися на великій сцені театральну виставу «Сторінками афганського ізлому».

Інноваційним підходом в організації виховного процесу стало впровадження в закладі модульної системи виховної роботи на основі Програми громадянського виховання, яка складається з модулів: фізичне виховання; родинно – сімейне виховання; правове виховання; морально – етичне виховання; національне – виховання; патріотичне виховання; художньо – естетичне виховання; екологічне виховання; громадянське виховання.

Модульне виховання – це цілісна система методів, прийомів та організаційних форм виховання, які забезпечують формування творчого розвитку колективу дорослих та дітей на принципах гуманізму, формування свідомого громадянина, патріота, людини з активною громадянською позицією. Становлення активної громадянської позиції учнівської молоді, на нашу думку, необхідно розпочинати з формування у них громадянської та національної самосвідомості.

Згідно кожного виховного модулю проводяться тематичні тижні: безпеки руху дітей, ФЗСЖ, протипожежної безпеки, олімпійський тиждень, «Славимо вчителя ім'я», «Я – позашкільник», «Моя родина-історія краплина», тиждень гри, тиждень української писемності «І найперше було Слово...», тиждень права, історії, милосердя, моральності, образотворчого мистецтва та художньої культури, доброчинності, «Україна-диво дивовижне!», народознавства, краєзнавства, українських звичаїв та обрядів, пам'яті, Я-патріот, тиждень «Уклін та шана Кобзарю», «Симфонія краси», екології, валеологічного виховання, астрономії і космонавтики, докільця, «Салют, Перемого!», військово-патріотичного виховання, «Пізнаємо світ разом».

Виховна робота нашого позашкільного навчально-виховного закладу передбачає кінцеву мету – забезпечити суспільство високо інтелектуальною, духовно багатою, толерантною елітою.

Література:

1. Вербицька П.В. Понятійний апарат громадянського виховання особистості // П. В. Вербицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2009. — № 43. — С. 39—44.
2. Горшкова О. Г. Науково-практичні підходи до сучасного виховного процесу в позашкільних закладах // О. Г. Горшкова // Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика : збірник статей Міжнародної наук.-практ. конф. – Суми, 2009. – 328 с.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. № 3. – 2001. – с.7-12.
4. Концепція громадянської освіти в Україні // Директор школи. – 2001. – № 20 (164). – С.7-10.
5. Концепція виховання дітей і молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник міністерства освіти України. – 1996.– №13.– С.2–16.
6. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / [Вербицький В.В., Литовченко О.В., Ковбасенко Л.І. та ін.]; за ред. О.В. Литовченко. — К. : Педагогічна думка , 2012. — с.